

MATS KOCKBERG:

Finland mot tvåpartisystem?

Finländarna går till valurnorna den 20–21 mars för att välja riksdag för nästa fyraårsperiod. Många tecken tyder på att valresultatet kommer att innebära ytterligare ett steg mot ett tvåpartisystem, skriver de finländska moderaternas – Samlingspartiets – internationelle sekreterare, hum kand Mats Kockberg. Valets stora fråga blir regeringssamarbetet. Leder Samlingspartiets framgångar till att den 16 år gamla folkfrontsregeringens bas bryter samman?

Partistrukturen i Finland uppvisar liknande utvecklingsdrag som trenden i de övriga nordiska länderna. Inom det icke-socialistiska blocket ökar samlingspartiets styrka på bekostnad av den agrara centern och det så gott som utplånande liberala folkpartiet. Den moderata högerens framgångar styrks också i hög grad av ett ansenligt rösttillskott från ungdomsväljarna och av det faktum, att de borgerliga splittergrupper, som tidvis under sjuttioalet samlade upp till 10 procent av alla avgivna röster, nu håller på att försvinna med ett klarare partifält som följd.

Inom vänstern fortsätter kommunisternas kräftgång. Efter att ännu på 1950-talet ha varit största (!) parti i Finland har de nu klart distanserats av såväl socialdemokrater som samlingspartiet och centern. Kommunisternas nedgång har i viss mån uppvägs av stigande opinions-siffror för socialdemokratin. Men för vänsterpartierna sammanräknade innebär 1970-talet trots allt en successiv nedgång; den finländska riksdagen har redan i ett drygt decennium hört till Europas mest borgerliga och inte heller i det kommande valet föreligger någon omedelbar fara för att den parlamentariska majoriteten skall ändra ideologiskt förtecken.

Sett i ett längre perspektiv håller partifältet i Finland därigenom på att "skandinaviserats". Den politiska debatten och det samhälleliga klimatet i Finland skiljer sig – åtminstone tills vidare – klart från läget i exempelvis Sverige.

Återhållsam offentlig expansion

Marcus Wallenberg jämför i en artikel i den i höstas utkomna skriften "Bank-

verksamhet och ekonomisk politik" samhällsekonomierna i Sverige och Finland. I den förmodligen sista artikeln han skrev före sin död i september konstaterar Wallenberg bl a att "Den ekonomiska politiken i Finland har lyckats hålla igen den offentliga expansionen. Den offentliga sektorns totala utgifter i Finland utgör ca 40 procent av BNP i jämförelse med Sveriges 66 procent. Följaktligen har finländskt näringsliv inte i samma utsträckning som svenskt behövt konkurrera med den offentliga sektorn om resurser".

Den finländska konstitutionen ger i form av ett starkt minoritetsskydd en parlamentarisk opposition med minst 1/6 av riksdagen bakom sig bättre påverkningsmöjligheter än vad fallet är i de nordiska grannländerna. Därigenom har den borgerliga vind som blåser genom det finländska samhället och som kommit till uttryck i att Samlingspartiet under de senaste 16 åren i det närmaste fördubblat sitt understöd lett till att den sittande regeringen i sin politik åtminstone i viss mån tvingats beakta förskjutningen högerut i medborgaropinionen. Detta innebär förvisso inte att den förda politiken skulle kunna klassas som renlärt borgerlig. Men å andra sidan måste det konstateras att man har lyckats undvika gigantiska felsatsningar på deklinerande branscher inom näringslivet. De av socialdemokraterna ledda regeringarna gjorde nog några fatala misstag, av vilka det statliga bildrörsbolaget Valco är mest känt, men selektiva statssubventioner av svenskt mönster har finländarna skonats från. Följden har varit större förmåga till omstrukturering inom tex varvsindustrin.

De också inom regeringskretsarna existerande näringsliberalistiska tongångarna har frampiskade av ett allt borgerligare opinionsklimat säkert varit en av huvudorsakerna till Finlands relativa framgångar under 1970-talets sista år och åttioalets början. Det i internationell näringslivsjournalistik ibland förekommande omnämmandet av Finland som "Europas Japan" är säkert en överdrift, men i en nordisk jämförelse har den ekonomiska politiken trots allt kännetecknats av en viss ekonomisk realism, medan den renlära socialdemokratin kommit på undantag.

Försämrade statsfinanser

Nu tyder emellertid mycket på att det inrikespolitiskt tämligen harmoniska läget kommer att ställas inför svåra prövningar. Den av en bred politisk front omhuldade "konsensus-andan" med förankring i såväl näringslivet som fackföreningsrörelsen kommer förmodligen att redan om några månader testas som en följd av de snabbt försämrade statsfinansiella utsikterna. Samlingspartiet kritiserade kraftigt de ekonomiska kalkyler som låg bakom regeringens budgetproposition för år 1983 då den presenterades i september. Den offentliga sektorns relativa andel av BNP tenderar att öka på ett sätt som inte är försvarligt ens i en lågkonjunktur. Samtidigt hotar den stigande upplåningen att minska den ekonomiska rörelsefriheten på ett oacceptabelt sätt.

Den stora svenska devalveringen har ytterligare försämrat utsikterna för Finlands del. Speciellt den redan nu häransatta träförädlingsindustrin kommer

att ha svårt att svara på den svenska nedskrivningen av kronan — åtminstone innan den svenska devalveringens väntade inflationsskapande följdverkningar börjar göra sig gällande.

I regeringens proposition förutspåddes att budgetunderskottet skulle stiga till ca 9 miljarder mark — något som oppositionen fann helt orealistiskt. Redan i början av november tvingades också finansministeriet komma med nya beräkningar; enligt dem kommer underskottet med största sannolikhet att överstiga 12 miljarder mark. Regeringen räknade på sensommaren överoptimistiskt med en BNP-tillväxt år 1983 om 2,5 procent. Nu har man retirerat till en 2 procents prognos, men sannolikare är en ännu blygsammare tillväxt.

Samlingspartiet har under de senaste åren varnat regeringen för den ökande upplåningen, som i hög grad betingas av den expanderingsautomatik som finns inbyggd i den offentliga sektorn. Folkfrontsregeringen har emellertid inte velat inse farorna med en alltför lössläppt finanspolitik. Därför är det uppenbart att Finland inom en snar framtid kan drabbas av "svenska sjukan", med vad det innebär av budgetunderskott, strukturella problem, ökat skattetryck och tilltagande missmod.

Problemet accentueras ytterligare av att regeringen sannolikt inte kommer att medge svårigheternas omfång eller vidta de nödvändiga och smärtsamma åtgärder, som det ekonomiska läget skulle kräva under den pågående valkampanjen. Att ekonomin skulle komma att dominera de regeringsförhandlingar som förestår i april torde däremot inte betvivlas av någon politisk observatör. Sam-

lingspartiet kommer att också i sin valkampanj fästa uppmärksamheten vid vikten av en ansvarsfull ekonomisk politik.

Riksdagsvalet i mars

Det finländska riksdagsvalet i mars kommer sannolikt att få karaktären av ett regeringsval. Samlingspartiet kommer att kräva en inrikespolitisk kursändring. En dylik är möjlig bara om det borgerliga inslaget i regeringen förstärks. Såväl socialdemokraterna som centerpartiet kommer uppenbarligen att akta sig för att offentligt deklarerat sina preferenser då det gäller val av samarbetspartner. En betydande del av såväl mittenpartiernas som socialdemokratins väljare önskar samarbete med den moderata högern. Därför undviker såväl centerledaren Paavo Väyrynen som statsminister Kalevi Sorsa (soc dem) att ta ställning i frågan — en negativ attityd till samverkan med samlingspartiets Ilkka Suominen skulle stöta på motstånd i de egna lägren, medan man inte heller vill ta ställning för ett nytt samarbetsmönster i finländsk inrikespolitik. Kommunisterna vill däremot fortsätta det nuvarande folkfrontssamarbetet och sticker inte heller i offentligheten under stol med att man också i framtiden på detta sätt vill isolera Samlingspartiet.

Samlingspartiet har för sin del deklarerat att man anser att den regering som tillträder efter valet i sitt program bör bära en klart borgerlig prägel och också i sitt arbete ledas av borgerliga företrädare i enlighet med de parlamentariska styrkeförhållandena. Detta innebär inte att man från högerhåll automatiskt skulle

önska förvisa vänstern från regeringsansvaret – tvärtom vill Samlingspartiet i mån av möjlighet slå vakt om en möjligast stor bredd i det kommande regeringssamarbetet. Den finländska "konsensus-epoken" har i mycket liknat ett samhällsfördrag och har haft många positiva återverkningar på samhällsklimatet.

Är ett samarbete över den ideologiska vattendelaren omöjligt att åstadkomma eftersträvar Samlingspartiet en borgerlig majoritetsregering med en klar uppgift att genomföra ett borgerligt reformprogram.

De långsiktiga utvecklingstrenderna i Finland talar sitt tydliga språk: Socialdemokraterna och Samlingspartiet stärker hela tiden sina positioner på bekostnad av kommunisterna och mellanpartierna. I många stycken hägrar också i Finland en norsk utveckling i riktning mot ett tvåpartisystem, där socialdemokratien och den moderata högern utgör varandras ideologiska motpoler och politiska alternativ. Vilken återverkan denna utveckling kommer att ha på samarbetet inom det icke-socialistiska blocket och den politiska vänstern återstår att se.

Marsvalet i Finland bär inte samma ödesprägel som det svenska valet i september. De finländska socialdemokrater-

na har med hänsyn till det rådande borgerliga opinionsklimatet inte vågat äska radikala förslag av typ fackföreningsfonder. Men helt klart är å andra sidan att varje val är oerhört viktigt. En framgång för vänsterblocket skulle förvisso innebära en radikaliserings av de socialdemokratiska attityderna.

Utrikespolitiskt kommer valutgången i Finland inte att få några konsekvenser. Alla ansvarskännande partier bär upp den finländska utrikespolitiska doktrinen, känd under beteckningen Paasikivi – Kekkonen linjen.

Inrikespolitiskt kan Finland däremot stå inför en vändpunkt. Leder Samlingspartiets framgångar till att den 16 år gamla folkfrontsregeringens bas bryter samman? Hur reagerar det socialdemokratiska partifältet och i synnerhet partivänstern för partiledningens fortsatta låga politiska profil? Hur påverkar den klara opinionsförskjutningen på borgerligt håll samarbetsklimatet mellan Samlingspartiet och mitten? Och hur gestaltar sig "konsensusandan" i ett ekonomiskt läge som kännetecknas av utebliven tillväxt, tilltagande statsfinansiella svårigheter och därav följande svängremsåtgärder. De första svaren fås med säkerhet kort efter att finländarna valt ny riksdag den 20–21 mars.